

Н. В. Ясінська

аспірантка кафедри соціології Інституту соціальних наук
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
к. 40, Французький бул.. 24/26, м. Одеса-58, 65058, Україна,
тел. 68-60-92, tsuru_n@mail.ru

**РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Статтю присвячено особливостям діяльності релігійних благодійних організацій на прикладі організацій міста Одеси. Розглянуто засади їхньої діяльності, цілі, форми та методи роботи. Особливу увагу приділено впливу ціннісних засад на характер благодійності.

Ключові слова: благодійність, цінності, релігійні організації, релігійні благодійні організації.

Актуальність дослідження полягає в тому, що при наявності організацій, що мають доволі довгу історію діяльності та роблять певний внесок у соціальний захист вразливих груп населення, за висновками експертів, ефективність більшості організацій громадської сфери є сумнівною, а вік їхнього існування — недовгим.

Вивченням питання благодійності займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як Р. Г. Апресян, Ф. Ступак, С. А. Куц, О. В. Кравченко, В. Малик, Г. Л. Махорін, Г. Н. Бутирін, О. О. Єсіна, І. Максимова, Н. Б. Хлистова, О. В. Безпалько, Ю. М. Галустян, А. В. Гулевська-Черниш, Г. М. Лактіонова та ін.

Проблема полягає також в тому, що у дослідженнях благодійності значна увага приділяється історичному та юридичному аспектам. Благодійна діяльність релігійних організацій або не виокремлюється із діяльності світських, або розглядається поконфесійно без порівняння із діяльністю інших конфесій. Поряд із розумінням благодійності як вияву релігійних настанов та цінностей існують твердження про зміну характеру діяльності релігійних благодійних організацій, що з часом певною мірою секуляризуються та перестають приділяти значну увагу релігійним питанням [1]. Все це робить актуальним дослідження благодійної діяльності релігійних організацій різної конфесійної приналежності та виявлення її особливостей.

Розуміючи неможливість одночасно охопити релігійну благодійність у всіх її проявах, об'єктом дослідження було обрано релігійні благодійні організації, під якими розуміються організації, створені при релігійній установі (або на релігійних засадах) з метою здійснення благодійної діяльності. Розглядаючи соціальну організацію як цільову групу та екосистему, видається важливим звернути увагу на засади діяльності організацій, що зумовлюють цілі роботи останніх та, в решті решт, проявляються у виборі напрямів та форм благодійності.

Метою статті є виявлення специфіки діяльності релігійних благодійних організацій шляхом аналізу цілей, форм та методів їхньої роботи.

Дослідження проводилось на базі Просвітницького медико-психологічного центру «Життя», Релігійної Місії «Карітас-Спес-Одеса», Громадської організації «Дияконічна станція святого Павла», МБФ «Реформація», БФ «Міжнародна допомога «Добрий Самарянин»», Благодійного єврейського центру «Гмілус Хесед». Методами дослідження виступили: аналіз документів та веб-сайтів, експертне напівформалізоване інтерв'ю із керівниками та представниками організацій (всього 14 чоловік).

Дослідження не може вважатися репрезентативним, проте дає змогу виявити певні особливості діяльності релігійних благодійних організацій, що є важливими у вивченні цієї сфери.

Варто одразу відмітити, що лише одна з названих організацій на даний час зареєстрована як релігійна. Це може бути зумовлено труднощами існування та створення релігійних благодійних організацій: недовірливим відношенням суспільства до організованої благодійності церков (підозри у використанні благодійності з метою розповсюдження свого вчення) та труднощами реєстрації благодійних організацій як релігійних. Проте за відсутності релігійної складової у статутних документах, її можна простежити в неформальних цілях організацій та формах їхньої діяльності.

Благодійний єврейський центр «Гмілус Хесед», що діє з 2006 р., виводить історію свого заснування із іудейських заповідей надавати допомогу нужденним [2]. Благодійний фонд «Міжнародна допомога «Добрий Самарянин»» був заснований у 1995 р. спершу як релігійна організація Місія милосердя «Добрий Самарянин» при Об'єднанні церков Християн віри євангельської Одеської області. Мета Місії має дві взаємопов'язані складові: «духовне відродження людей через прилучення до духовних скарбів християнської спадщини» та «прилучення людей до діл милосердя і доброчинності» на основі «духовного відродження» [3]. Таким чином, мета Місії передбачає впровадження християнських норм та цінностей благодійності у суспільство власним прикладом й через прилучення людей до християнської спадщини.

Варто звернути увагу, що, відповідно до статуту, Місія будує свою діяльність «на основі Біблії», та «згідно до» чинного законодавства [3, с. 1]. Подібна ситуація характерна також для Релігійної Місії «Карітас-Спес-Одеса». Таке формулювання і порядок вказаних засад діяльності свідчить про те, що для цих організацій релігійні цінності є більш пріоритетними за світські. Останні приймаються, оскільки організації функціонують у суспільстві, та уможливають їхню діяльність як юридичної особи.

У 2000 році Місія милосердя «Добрий Самарянин» була перереєстрована у якості Благодійного фонду «Міжнародна допомога «Добрий Самарянин»» із статутною метою надання благодійної матеріальної, медичної та іншої допомоги дітям-сиротам, малозабезпеченим, багатодітним та іншим соціально-незахищеним громадянам, проте зберегла в своїй діяльності духовно-просвітницьку складову.

Уставною метою МБФ «Реформація», що був заснований у 1999 р., виступає надання фінансової, матеріальної, медичної, моральної та іншої допомоги тим, хто її потребує [4]. Разом з тим в своєму описі роботи відділів Фонд відзначає такі цілі, як «духовна та біблійська просвіта в середовищі людей похилого віку», «духовне відродження, відбудова повноцінної особистості людини», «насадження християнських цінностей та моралі», «подарувати любов Бога-Отця тим, хто цього потребує» [5]. Показово, що напрямки діяльності Фонду називаються «служіння».

Громадська організація «Дияконічна станція святого Павла» діє з 2007 р. та формулює свою мету в категоріях «психологічної допомоги», «поліпшення соціального становища», сприяння «соціальній реабілітації» [6]. При цьому сама діяльність організації розуміється як наслідування прикладу Христа та намагання забезпечити набувачам допомоги гідне життя, на яке вони заслуговують, «як кожна людина, яку створив Бог».

Просвітницький медико-психологічний центр «Життя» був створений у 2005 р. ініціативною групою з Одеської єпархії ПЦ як Православний медико-просвітницький центр «Життя» за аналогією із Православним медико-просвітницьким центром «Життя» м. Москви. В 2009 році одеську організацію було зареєстровано як світську — просвітницький медико-психологічний центр. Проте метою останнього є поширення традиційних православних поглядів з питань родини, сучасних проблем біо-медичної етики, в тому числі із проблем абортів та їхніх наслідків, а також питань демографії. Навряд чи можна сподіватись на зменшення важливості релігійного аспекту в діяльності цієї організації, адже аналогічний російський центр, з якого бере приклад вказана організація, діє вже більше 15 років. Можна також припустити, що неможливість цієї зміни зумовлюється баченням обраних для вирішення проблем в релігійних категоріях, про що буде сказано нижче.

Цікавим є співвідношення статутної та наявної у діючому проекті мети Релігійної Місії «Карітас-Спес-Одеса». Статутною метою Місії як організації, що втілює у життя мету Католицької Церкви «надавати матеріальну та духовну підтримку» [7], виступає «сповідання своєї релігії та задоволення релігійних потреб, справи милосердя та добродійності» [8, с. 1]. Завданнями є не тільки «розповсюдження християнської віри», а й впровадження в суспільне життя певних цінностей: «поважання гідності кожної людини», справедливість, «чуйність», «відродження духу любові серед людей» тощо [8, с. 1]. Разом з тим мета проекту Карітасу («Одеський центр соціально-психологічної допомоги») має абсолютно світський характер і передбачає сприяння в зниженні темпів росту епідемії ВІЛ шляхом комплексної медико-соціально-психологічної роботи з людьми, яких торкнулася ця епідемія. Глобальною метою проекту є збереження та відновлення родини та профілактика соціального та юридичного сирітства.

Важливим є розуміння сенсу власної роботи самими благодійними організаціями. За допомогою використаних методів дослідження нами було виявлено, що власна благодійна діяльність бачиться ними як служіння людям та Богу, виконання релігійних заповідей, як покликання та місія.

«Карітас-Спес-Одеса» виділяє серед напрямів своєї роботи духовну підтримку, яка здійснюється священнослужителями. Німецька євангелічно-лютеранська церква, при якій діє ГО «Дияконічна станція святого Павла», в благодійності розрізняє дияконічну допомогу та соціальну роботу (соціальну допомогу). Остання трактується як «допомога чимось [матеріальним]». На відміну від неї дияконічна допомога передбачає окрім матеріальної допомоги підтримку через спілкування, можливість бути вислуханим та потрібним, молитву та читання Святого Писання. Однак, за даними експертного опитування, соціальна робота та дияконічна допомога у діяльності Церкви «переключаються» та «часто змішуються».

Для МБФ «Реформація», навпаки, соціальна робота — це передусім профілактично-просвітницька діяльність. Проте визначальна відмінність між соціальною роботою та «служінням» виявляється у спрямованості допомоги: соціальна робота означає, що працівники організації «самі йдуть у соціум» та здійснюють там просвітницьку діяльність, а «служіння» передбачає роботу з тими людьми, які прийшли за допомогою до організації.

Описані цілі зумовлюють вибір об'єктів допомоги, а також форм та методів останньої.

Досліджувані організації можна поділити на вузькоспеціалізовані (ПМПЦ «Життя», Релігійна Місія «Карітас-Спес-Одеса», ГО «Дияконічна станція святого Павла», Благодійний єврейський центр «Гмілус Хесед») та ті, що мають широке коло клієнтів, яке охоплює майже всі категорії соціально незахищених верств населення (БФ «Міжнародна допомога «Добрий Самарянин»», МБФ «Реформація»). Тут варто зазначити, що Релігійна Місія «Карітас-Спес-Одеса» з часу свого заснування у 1996 році надавала допомогу декільком категоріям клієнтів, проте пріоритетним напрямом роботи за своєю актуальністю стала допомога ВІЛ-інфікованим та людям з їхнього близького оточення. Що стосується ГО «Дияконічна станція святого Павла», вона є одним з напрямів благодійної діяльності, здійснюваної Німецькою євангелічно-лютеранською церквою м. Одеси.

Основними формами роботи названих організацій виступають матеріальна (й іноді фінансова) допомога, допомога харчуванням, у відновленні документів, побутова допомога та організація телефонів довіри. При цьому вузькоспеціалізовані організації (окрім ПМПЦ «Життя», що має переважно просвітницьке спрямування та порівняно недавно надає матеріальну допомогу) надають також психологічні, юридичні та медичні послуги, що виконуються спеціалістами, ведеться робота з лобювання інтересів клієнтів та зміни відношення соціуму до певної проблеми (в тому числі ПМПЦ «Життя»). Релігійно-просвітницька складова проявляється у вигляді проведення молебнів (ПМПЦ «Життя»), духовної підтримки священника (за бажанням клієнта), знайомством з релігійною традицією та цінностями, святкуванням релігійних свят («Гмілус Хесед»). Також варто відмітити, що деякі проблеми (наприклад, такі, як аборти) розглядаються в категоріях гріха.

Для організацій широкого спрямування релігійно-просвітницький аспект має більше значення та супроводжує допомогу майже кожній категорії клієнтів у вигляді богослужінь, свідoctв про свою віру, релігійних

пісень, навчання молитися, бесід духовного і морального спрямування. Деякі напрями роботи передбачають відмінні від світських та інших релігійних благодійних організацій методи допомоги. Яскравим прикладом є реабілітаційна робота відділу допомоги алко- та наркозалежним МБФ «Реформація», в якій залежність розуміється насамперед як духовна проблема і, відповідно, реабілітаційна програма передбачає богослужіння, навчання звертатися до Бога, морально-просвітницькі бесіди.

Варто зазначити, що допомога усіма зазначеними організаціями надається незалежно від конфесійної належності нужденних та прийняття останніми релігійних цінностей організації (за винятком реабілітаційної роботи МБФ «Реформація», що, однак, проводиться за згодою клієнтів та з можливістю вийти з реабілітаційної програми).

Відмінності між різними благодійними організаціями простежуються у критеріях оцінювання ними ефективності своєї діяльності. Для благодійних організацій широкого спрямування в більшій мірі властива проста та наглядна система оцінювання, що включає врахування кількості наданої допомоги, подяки клієнтів, покращення їхнього стану; має значення ефективність евангелізаційних заходів. Це може бути зумовлено великою кількістю напрямів роботи організації, та, як наслідок, нестачею ресурсів для оцінювання за детальними критеріями, а також важливістю місіонерської діяльності.

Для вузькоспеціалізованих організацій (окрім ПМПЦ «Життя») критерії ефективності є більш детальними та передбачають також оцінювання спеціалістами: покращення стану здоров'я та емоційного стану за результатами медичної та психологічної діагностики, збільшення рівня поінформованості, відновлення соціальних зв'язків тощо. Таким чином, робота, вузькоспеціалізованих релігійних благодійних організацій носить більш раціональний характер.

Аналізуючи викладене вище, можна зробити висновки у вигляді наступних тверджень та припущень.

Благодійність може здійснюватись релігійною організацією як самостійно, так із виділенням цієї діяльності в окрему організаційну форму. Коли благодійність здійснюється у формі окремої організації, діяльність останньої відображає бачення та цінності тієї релігійної традиції, до якої організація належить, що зумовлює специфіку її благодійності:

– вибір об'єктів допомоги здійснюється переважно за національною ознакою в іудейських та незалежно від національності та релігії клієнтів у християнських благодійних організаціях. При цьому широке коло клієнтів у протестантських благодійних організаціях зумовлюється в тому числі важливістю безпосередньої місіонерської роботи;

– чим важливішою є безпосередня місіонерська діяльність, тим яскравіше проявляється релігійно-просвітницька складова у формах і методах роботи та тим менш раціональною є діяльність релігійної благодійної організації;

– за наявності спільних форм роботи релігійні благодійні організації пост-реформаційних рухів тяжіють до залучення отримувачів допомоги до

релігійної спільноти, тоді як православні та католицькі організації — до впровадження певних цінностей у соціум.

Не можна стверджувати, що релігійні питання з часом стають менш важливими для релігійних благодійних організацій. Доцільніше говорити про бажання суб'єктів благодійності уникнути певних труднощів, в тому числі юридичних (і як наслідок реєстрація в якості світської організації), та наявність різних рівнів реалізації цих питань: від безпосередньої релігійно-просвітницької роботи до утвердження в суспільстві певних цінностей, що відповідають етичним уявленням релігії, та благодійності як способу об'явлення Церкви у світі.

Безвідносно до конфесійної належності релігійних благодійних організацій їхня діяльність здійснюється з виконанням законодавчих норм (в тому числі в сфері свободи совісті) та вносить важливий внесок у соціальний захист населення як кількісно, через надання додаткового обсягу допомоги, так і якісно, через впровадження нових її методів та профілактичну діяльність, спрямовану на підтримку моральних цінностей у суспільстві.

Література

1. Благодійні інституції України: сучасний стан та перспективи розвитку / О. В. Безпалько, Ю. М. Галустян, А. В. Гулевська-Черниш та ін.; За заг. ред. А. В. Гулевської-Черниш. — К.: Книга плюс, 2008. — 120 с.
2. Благотворительная Фундация «Хесед Шаарей Цион» [Электронный ресурс] // Благотворительный еврейский центр «Гмілус Хесед». — Режим доступа: <http://gmilushesed.narod.ru/>
3. Статут Місії милосердя «Добрий Самарянин» при Об'єднанні церков християн віри євангельської Одеської області від 25 травня 1995р. — Одеса, 1995. — 9 с.
4. Статут Міжнародного благодійного фонду «Реформація» від 27 липня 1999 р. (Зі змінами та доповненнями). — Одеса, 1999. — 11 с.
5. Международный благотворительный фонд «Реформация» [Электронный ресурс] // Международный благотворительный фонд «Реформация». — Режим доступа: <http://reformaciya.com/>
6. Статут Громадської організації «Діаконічна станція святого Павла» від 5 жовтня 2007 р. (Зі змінами та доповненнями). — Одеса, 2007. — 9 с.
7. Caritas-Spes-Одесса [Электронный ресурс] // Caritas-Spes-Одеса. — Режим доступа: <http://caritas-spes.od.ua/>
8. Статут Релігійної Місії «Карітас-Спес-Одеса» від 23 жовтня 1999 р. — Одеса, 1999. — 7 с.

Н. В. Ясинская

Кафедра социологии Института социальных наук
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова,
к. 40, Французский бул., 24/26, г. Одесса-58, 65058, Украина

**РЕЛИГИОЗНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ КАК СУБЪЕКТЫ
БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ
АНАЛИЗ**

Резюме

Статья посвящена особенностям деятельности религиозных благотворительных организаций на примере организаций города Одессы. Рассмотрены основы их деятельности, цели, формы и методы работы. Особое внимание уделено влиянию ценностных оснований на характер благотворительности.

Ключевые слова: благотворительность, ценности, религиозные организации, религиозные благотворительные организации.

N. V. Yasinskaya

Sociology Department of Social Sciences Institute
of Odessa National University named after I. I. Mechnikov,
r. 40, Fransuzsky Boulevard, 24/26, Odessa-58, 65058, Ukraine

**RELIGIOUS ORGANIZATIONS AS CHARITY PROVIDERS:
A COMPARATIVE ANALYSIS**

Summary

The subject of the article is the characteristics of religious charitable organizations activity by the example of Odessa city organizations. The grounds of their activity, the objects and forms of their work are viewed. The special attention was given to influence of values grounds on the charity characteristics.

Key words: charity, values, religious organizations, religious charitable organizations.